

ЗВІТ
за результатами дослідження
«Працевлаштування людей з інвалідністю»
травень 2024 року

ЗМІСТ

- 1. Резюме**
- 2. Ключові результати**
- 3. Методологія**
- 4. Загальні результати**
  - 4.1.1. Опитування осіб з інвалідністю**
  - 4.1.2. Опитування ключових інформантів**
  - 4.1.3. Опитування потенційних роботодавців**
- 5. Висновки**
- 6. Рекомендації**

Резюме

Сектор (програма): Inclusion

Області України, в яких проводилось дослідження: Харківська, Івано-Франківська, Львівська, Тернопільська

Назва мережі Карітас (які брали участь у дослідженні): Карітас Харків, Карітас Дрогобич, Карітас Стрий, Карітас Івано-Франківськ та Карітас Тернопіль. Допомогали збирати дані: Карітас Борислав, Карітас Хмельницький, Карітас Київ, Карітас Волинь, Карітас Жовква та Карітас Полтава

Мета дослідження: Визначити потребу у осіб з інвалідністю у працевлаштуванні та готовність організації/ підприємств і їх можливості у працевлаштуванні осіб з інвалідністю.

Звіт підготовлено менеджером з моніторингу і оцінки Катериною Кухтій.

Ключові результати

- 100% роботодавців, де працюють особи з інвалідністю повністю або частково вирішили питання доступності робочого середовища для осіб з інвалідністю;
- 88% інформантів вважають «Доступність адаптивних технологій та обладнання на робочому місці» однією з найбільших важливих можливостей у працевлаштуванні осіб з інвалідністю;
- 76% ключових інформантів вважають «Програми соціальної адаптації та підтримки на робочому місці» одними з найбільш ефективними для сприяння працевлаштуванню осіб з інвалідністю;
- 72% осіб з інвалідністю мають потребу в додатковому навчанні з метою подальшого працевлаштування;
- 67% роботодавців потребують додаткового фінансування на навчання/перекваліфікацію осіб з інвалідністю;
- 65% інформантів зацікавлені в ініціативах або програмах для сприяння працевлаштуванню осіб з інвалідністю;
- 59% інформантів вважають однією із найефективніших стратегій «Розвиток програм та послуг, спрямованих на професійну адаптацію та підтримку осіб з інвалідністю на робочому місці»;
- 55% опитаних роботодавців готові розглядати кандидатів з інвалідністю на вакансії в своїх компаніях;
- 47% ключових інформантів вважають брак підтримки від уряду або організацій основною з проблем, які ускладнюють працевлаштування осіб з інвалідністю;
- 44% роботодавців знають про підтримку від держави при працевлаштуванні людей з інвалідністю;
- 42% осіб з інвалідністю зустрічаються з перешкодами під час пошуку роботи;
- 41% осіб з інвалідністю зацікавлені у працевлаштуванні;
- 33% роботодавців бачать певні переваги найму осіб з інвалідністю для їхньої компанії.

Методологія

Для цього дослідження було використано два основних типи джерела даних, які слугували основою для аналізу: опитування осіб з інвалідністю, батьків/опікунів осіб з інвалідністю та структуровані інтерв'ю з ключовими інформантами – головами населених пунктів, представниками адміністрацій, лідерами місцевих громад, представниками організацій громадського суспільства та потенційними роботодавцями, представниками великого, середнього та дрібного бізнесу.

Збір даних відбувався в період з 17 по 31 травня 2024 року шляхом проведення телефонних інтерв'ю.

Табл. 1. Кількість опитаних в громадах

Область	Особи з інвалідністю	Ключові інформанти (представники громад та ОГС)	Ключові інформанти (потенційні роботодавці)
Івано-Франківська	21	5	4
Львівська	21	4	3
Тернопільська	17	4	2
Харківська	17	4	-
Всього	76	17	7

Загальні результати

Завдання дослідження:

1. Дослідити потребу у працевлаштуванні осіб з інвалідністю у визначених областях
2. Дослідити потребу осіб з інвалідністю в додатковому навчанні з метою подальшого працевлаштування
3. Оцінити види послуг/підтримки для людей з інвалідністю з метою забезпечення якісного трудового і соціального самовизначення
4. Дослідити чи є в обраній місцевості організації/підприємства, які можуть та мають бажання працевлаштовувати людей з інвалідністю
5. Дослідити чи є можливості та умови у визначених організаціях/підприємствах для працевлаштування осіб з інвалідністю
6. Оцінити чи є можливості у підприємств/організацій забезпечити проведення навчання, та чи потрібно виділити додаткове фінансування на навчання/перекваліфікацію

Опитування осіб з інвалідністю

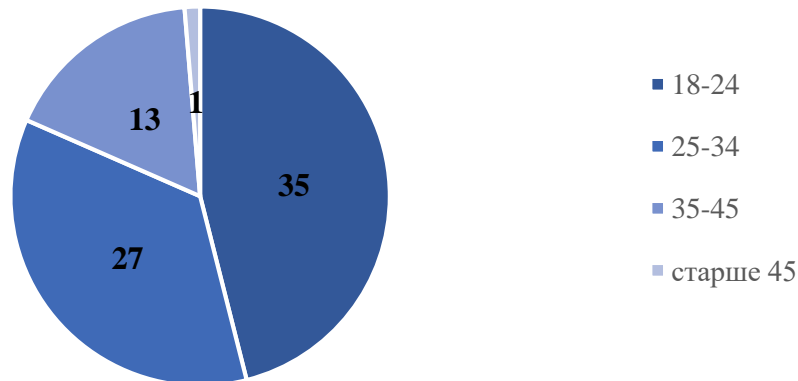
В дослідженні приймали участь переважно особи працездатного віку від 18 до 50 років. 53% опитаних є чоловічої статі та 47% жіночої.

84% респондентів є місцевими мешканцями та 16% мають статус внутрішньо-переміщеної особи.

Під час дослідження були враховані відповіді 76 осіб з інвалідністю, як з фізичними так і з ментальними порушеннями, з них:

- 72% мають лише ментальні порушення;
- 20% мають і фізичні і ментальні порушення;
- 8% мають лише фізичні порушення.

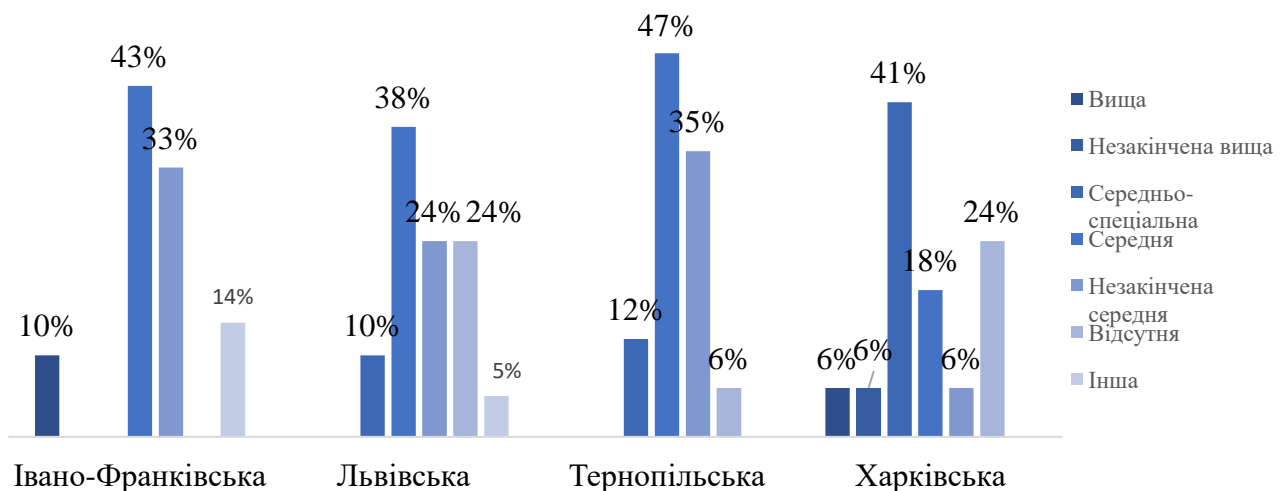
Мал. 1. Вік респондентів (N=76, у частоті)

Для того, щоб визначити можливості осіб з інвалідністю у працевлаштуванні важливо розуміти наявність та рівень освіти респондентів. За результатами опитування було визначено, що:

- 37% мають середню освіту;
- 25% незакінчену середню освіту;
- 14% середньо-спеціальну;
- 13% будь-яка освіта відсутня;
- 5% інша освіта (школа при реабілітаційному центрі та індивідуальна середня);
- 4% вища освіта;
- 1% незакінчена вища.

Мал. 2. Освіта осіб з інвалідністю в розрізі областей

Також було визначено, що 5% (4 особи) опитаних пройшли додаткові курси та мають сертифікати. Серед тих опитаних, хто має освіту були названі такі спеціальності, якими респонденти володіють:

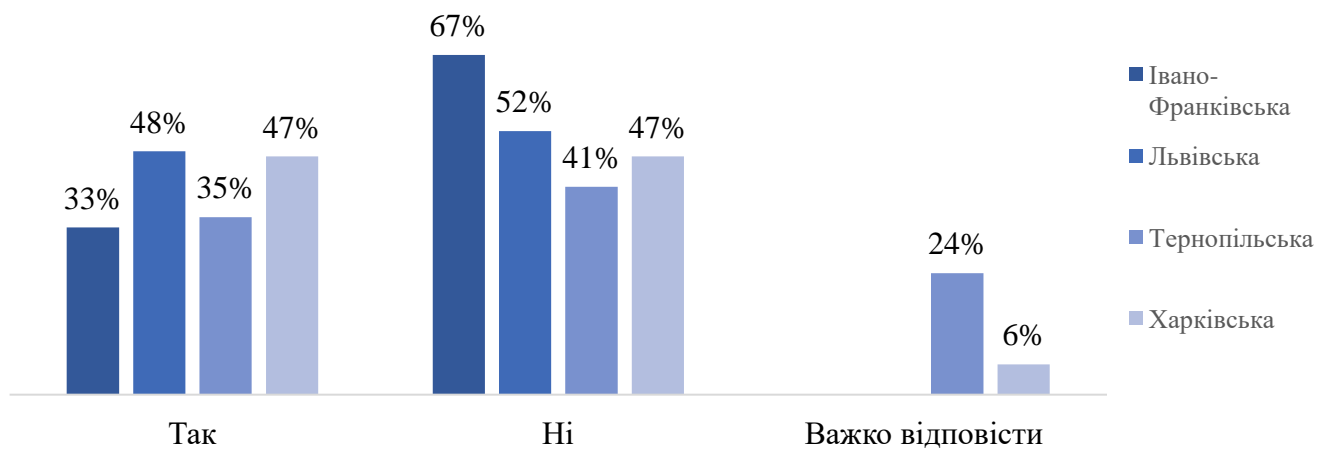
- Озеленювач;
- Туризм;
- Фотограф;
- Квітникарство;
- Інженер програмного забезпечення;
- Оператор комп'ютерного набору;
- Ветеринар;
- Маляр-штукатур;
- Менеджер-економіст;
- Діловод;
- Крой та шиття;
- Облік і аудит.

Не зважаючи на те, що респонденти володіють тією чи іншою спеціальністю, лише 8% (6 осіб) відповіли, що вони мають досвід роботи (продавець, помічник повара, прибиральниця, помічник бухгалтера, логістика) це є респонденти віком від 18 до 34 років. У решти 92% опитаних досвід роботи відсутній. На момент опитування лише двоє респондентів працевлаштовані.

Одним із завдань дослідження було дослідити потребу у працевлаштуванні осіб з інвалідністю у визначених областях. На питання «**Чи зацікавлені ви у працевлаштуванні?**» були отримані наступні відповіді:

- 53% Ні, не зацікавлені;
- 41% Так, зацікавлені;
- 7% Важко відповісти.

Мал. 3. Зацікавленість осіб з інвалідністю у працевлаштуванні в розрізі областей

Причини через які респонденти незацікавлені у працевлаштуванні були названі наступні:

1. Безпекова ситуація в країні. Батьки/опікуни опасаються за емоційний стан дітей та не хочуть залишати їх в новій незнайомій обстановці.
2. Не задумувались раніше щодо такої можливості і незнання чим особа з ментальними порушення може займатись.

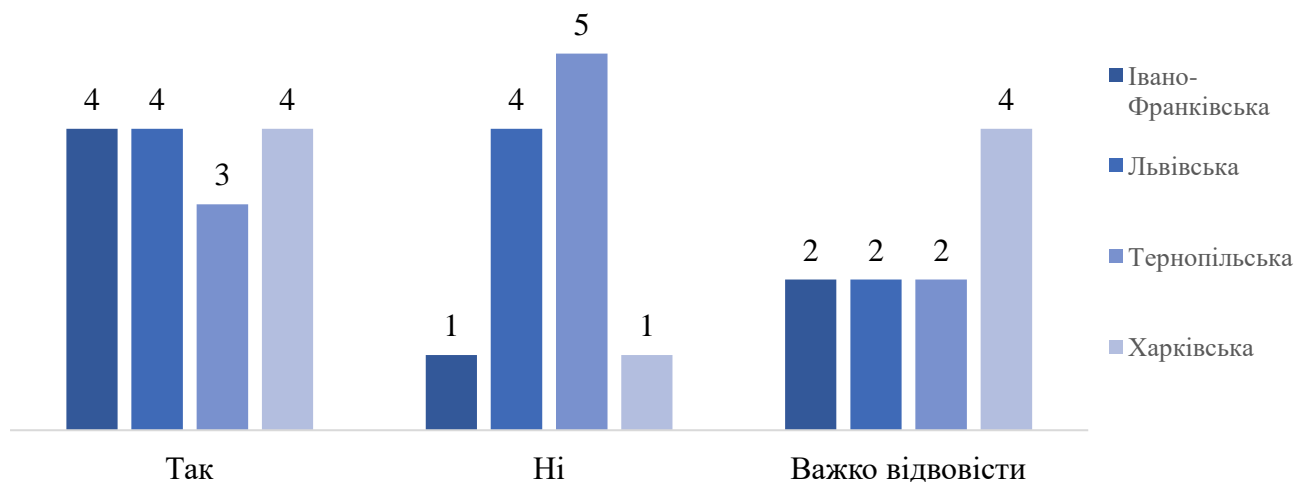
3. Через важкий фізичний та психоемоційний стан, потреба в постійному догляді
4. Вже мають роботу

Серед тих опитаних, хто зацікавлені у працевлаштування на питання «**Чи зустрічаєтесь ви з перешкодами під час пошуку роботи?**» 42% зазначили, що зустрічаються з перешкодами під час пошуку роботи, 31% не стикались з перешкодами під час пошуку роботи та 28% було важко відповісти на це питання.

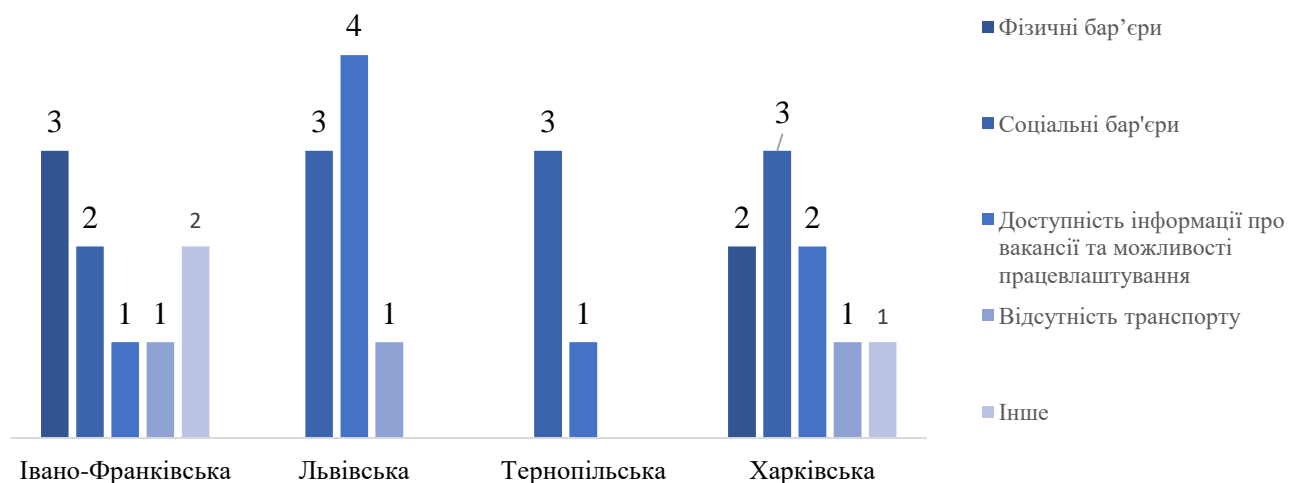
Основні перешкоди з якими стикаються особи з інвалідністю під час пошуку роботи:

- 73% Соціальні бар'єри;
- 53% Доступність інформації про вакансії та можливості працевлаштування;
- 33% Фізичні бар'єри;
- 20% відсутність транспорту та інше

Мал. 4. Чи стикаються особи з інвалідністю з перешкодами під час пошуку роботи в розрізі областей (N=36, у частоті)

Мал. 5. Перешкоди, з якими стикаються особи з інвалідністю під час пошуку роботи в розрізі областей (N=36, у частоті)

На питання «**Чи розглядаєте ви можливість роботи на повний робочий день, частковий робочий день або віддалено?**» були отримані наступні відповіді:

- 67% обрали би частковий робочий день;
- 19% віддалена робота;
- 11% не мають певних вподобань;
- 3% хоча і зацікавлені у працевлаштуванні, проте не розглядають можливість роботи взагалі.

Також завданням дослідження було дослідити потребу осіб з інвалідністю в додатковому навчанні з метою подальшого працевлаштування та були отримані такі результати:

- 72% мають потребу в додатковому навчанні;
- 19% важко відповісти на це питання;
- 8% не мають потребу в додатковому навчанні.

На питання «**Які підтримуючі заходи вам було би необхідно мати на робочому місці?**» були надані такі відповіді:

- 86% підтримка колег та роботодавця;
- 64% навчання;
- 31% адаптивні технології;
- 17% транспорт;
- 11% доступність будівель та інфраструктури;
- 6% важко відповісти.

Під час опитування респондентами були надані наступні коментарі стосовно проблем осіб з інвалідністю у питаннях працевлаштування та рекомендації:

- ✓ *«Люди бояться працевлаштовуватися, їх жалюють, але не треба жаліти, треба займатися, приділяти увагу. Більше реабілітаційних центрів.»*
- ✓ *«Немає підтримки на державному рівні для працевлаштування людей з ментальним порушенням»*
- ✓ *«Ще важко говорити про працевлаштування, але це дуже важливе питання для нас, ми потребуємо підтримки.»*
- ✓ *«Дуже хотіли б, щоб син працював, але, на жаль, здоров'я не дозволяє»*
- ✓ *«Син дуже хоче працювати, але його працездатність не може тривати більше 1-2-х годин на добу. Вряд чи є варіанти для працевлаштування з такими особливостями.»*
- ✓ *«Син потребує сторонньої підтримки при ходьбі, міг би працювати віддалено, але поки ще не може себе знайти. Відвідує Карітас Івано-Франківськ, було б добре, якби фахівці спробували б його професійно зорієнтувати»*
- ✓ *«Через часті епілептичні напади немає можливості працевлаштування на повний робочий день. Підійшла б віддалена робота або робота із гнучким графіком»*
- ✓ *«Може виконувати якусь нескладну фізичну роботу, але інтелектуального розуміння не має, може повторювати, коли їй щось показують»*
- ✓ *«Потрібен транспорт для переміщення людей з інвалідність з села до міста, бо в місті є більша можливість знайти роботу, але є велика проблема з доїздом»*
- ✓ *«Ніколи не працював, але хотілося б спробувати.»*
- ✓ *«Готова і хочу навчатися та працювати у сфері реклами. Потрібно пройти навчання або курси з графічного дизайну, та освоєння програм»*

ОПИТУВАННЯ КЛЮЧОВИХ ІНФОРМАНТІВ

Дослідження у сфері працевлаштування осіб з інвалідністю є багатограним і вимагає врахування думок різних зацікавлених сторін. Ось кілька причин, чому важливо враховувати думку представників громад та організацій громадського суспільства:

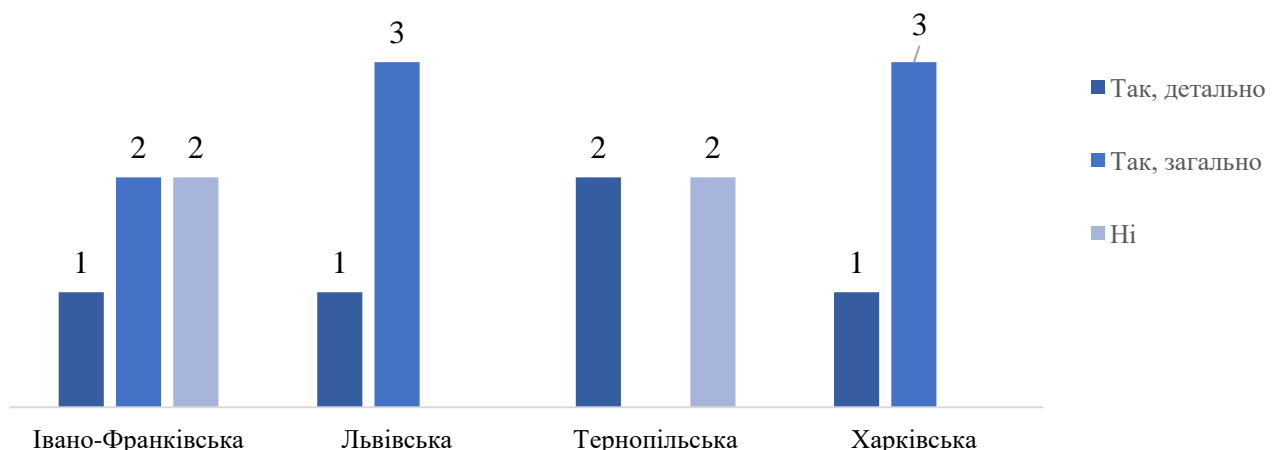
1. **Реальне розуміння потреб та викликів:** Організації, що представляють інтереси осіб з інвалідністю, мають глибоке розуміння реальних потреб та викликів, з якими стикаються ці особи при працевлаштуванні. Вони можуть надати цінну інформацію про бар'єри та потреби, які можуть бути неочевидними для інших.
2. **Забезпечення інклюзивності:** Думки громад та організацій громадського суспільства допомагають забезпечити, щоб політики та програми були інклюзивними і відповідали інтересам всіх залучених сторін.
3. **Адвокація та підтримка:** Громадські організації часто займаються адвокацією прав осіб з інвалідністю і можуть допомогти поширювати інформацію про нові ініціативи, законодавчі зміни або програми підтримки.
4. **Ефективніша розробка політик:** Врахування думок громад дозволяє створювати більш обґрунтовані і практичні політики. Представники громад мають безпосередній досвід і можуть надати конкретні рекомендації щодо того, як поліпшити умови працевлаштування для осіб з інвалідністю.
5. **Соціальна згуртованість та прийняття:** Включення думок громадських організацій у процес дослідження та прийняття рішень сприяє формуванню більш згуртованого суспільства, де кожен член відчувається почутим і врахованим.

В рамках цього дослідження в опитуванні взяли участь 17 ключових інформантів представники громад, організацій громадського суспільства та державних закладів з Івано-Франківської, Львівської, Тернопільської та Харківської областей.

На питання «**Чи відомо вам про програми або ініціативи, спрямовані на працевлаштування осіб з інвалідністю у вашій громаді/області?**» інформанти відповіли наступним чином:

- 47% так, загально;
- 29% так, детально;
- 24% ні, не відомо.

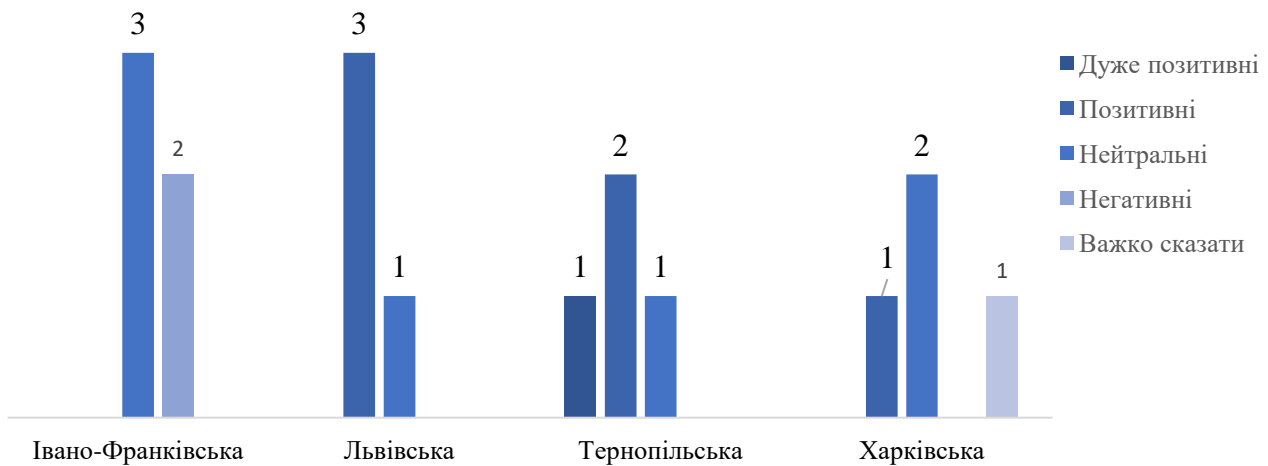
Мал. 6. Чи відомо респондентам про програми або ініціативи, спрямовані на працевлаштування осіб з інвалідністю у їхній громаді/області, в розрізі областей ($N=17$, у частоті)

Було також важливо розуміти думку ключових інформантів щодо настроїв працедавців та на питання «**Як ви оцінюєте настрої роботодавців стосовно найняття осіб з інвалідністю у вашій громаді/області?**» були отримані такі результати:

- 41% Нейтральні;
- 35% Позитивні;
- 12% Негативні;
- 6% Дуже позитивні;
- 6% Важко відповісти.

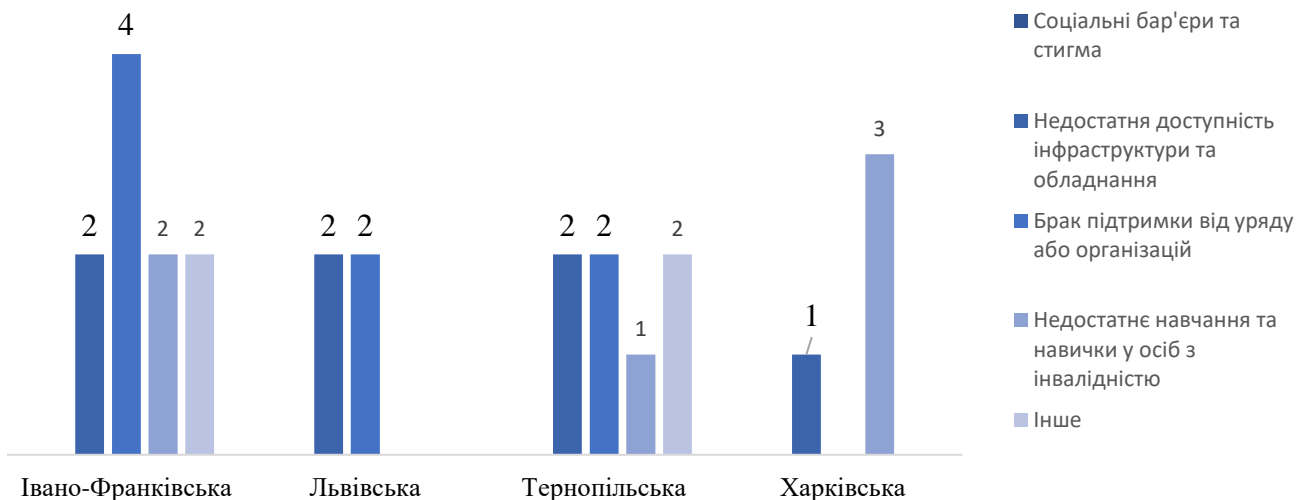
Мал. 7. Настрої роботодавців стосовно найняття осіб з інвалідністю в зазначених областях (N=17, у частоті)

На думку респондентів основними проблемами, які ускладнюють працевлаштування осіб з інвалідністю є:

- 47% Брак підтримки від уряду або організацій;
- 41% Недостатня доступність інфраструктури та обладнання;
- 35% Недостатнє навчання та навички у осіб з інвалідністю.

Мал. 8. Основні проблеми, які ускладнюють працевлаштування осіб з інвалідністю в зазначених областях (N=17, у частоті)

«Брак професійного навчання, профорієнтаційної роботи, переліку робочих місць, важко дістатися місця роботи, питання з допоміжними засобами реабілітації, не завжди є пандуси, ліфт (або він завузкий)»

Завідувач КНП "Тернопільська обласна дитяча клінічна лікарня"

«Відсутність для роботодавців інформації про особливості людей з інвалідністю»
 Керівник Громадської організації "Світанок-ІФ", м. Івано-Франківськ

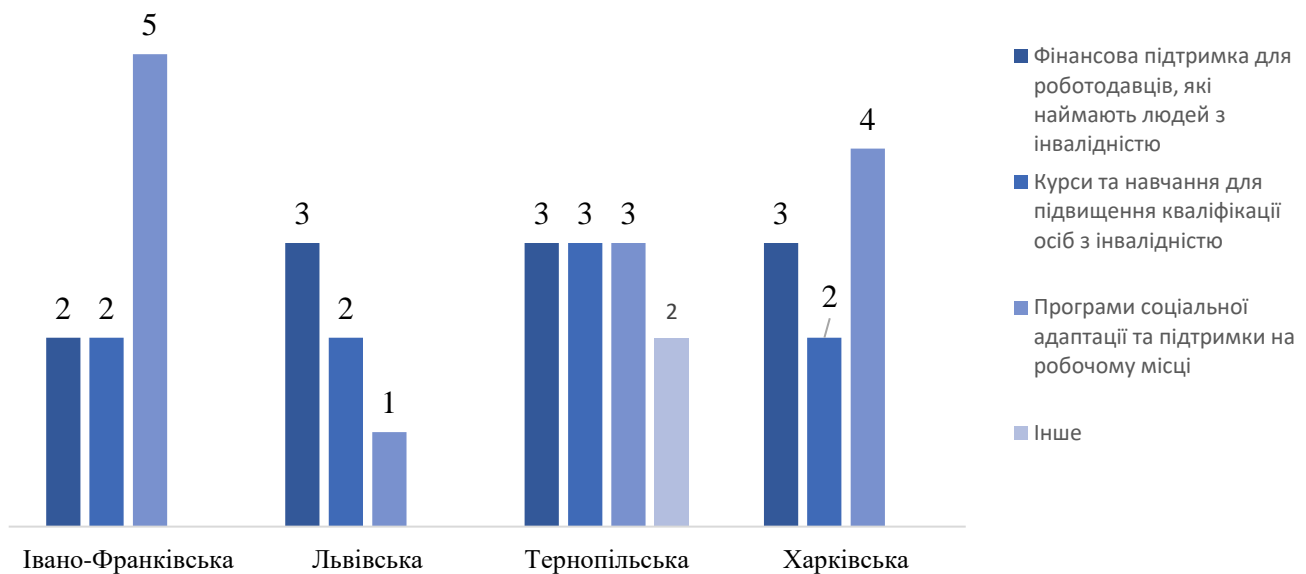
«Брак фінансування, брак програми оздоровлення на місцях»
 Заступник начальника Управління соціальної політики ТМР, м. Тернопіль

«Особи з інвалідністю не подають заявки для працевлаштування, на думку, не мають бажання працювати»

Керівник Громадської організації "Слід", Івано-Франківська область

65% інформантів зазначили, що вони не мають власних ініціатив або програм для сприяння працевлаштуванню осіб з інвалідністю, проте вони зацікавлені в таких ініціативах та 35% мають власні ініціативи/програми в цьому напрямку.

Мал. 9. Види підтримки від громади або уряду, які за думкою респондентів є найбільш ефективними для сприяння працевлаштуванню осіб з інвалідністю (N=17, у частоті)

До «Іншого» респонденти віднесли перенавчання, можливість дістатися місця роботи, певні навчальні заклади та курси/навчання для підвищення кваліфікації роботодавців.

До найбільш важливих можливостей працевлаштування для осіб з інвалідністю ключові інформанти віднесли:

- 88% Доступність адаптивних технологій та обладнання на робочому місці;
- 71% Підтримка та допомога від колег та керівництва;
- 59% Програми професійної підготовки та розвитку навичок;
- 12% Рівні умови праці з іншими працівниками.

«Рівність соціальних пакетів, дотації підприємствам від держави, оскільки зрозуміло, що працездатність людей з інвалідністю замала, як порівняти з іншими»
Завідувач КНП "Тернопільська обласна дитяча клінічна лікарня"

«Забезпечення доїзду до місця праці»
Керівник Спілки інвалідів Моршина, Львівська область

«Вивчення потреб осіб з інвалідністю та їх реалізація на робочому місці»
Спеціаліст із соціальної роботи Моршинської Міської Ради, Львівська область

Найефективнішими стратегіями для покращення ситуації з працевлаштуванням осіб з інвалідністю вважають:

- 59% Розвиток програм та послуг, спрямованих на професійну адаптацію та підтримку осіб з інвалідністю на робочому місці;
- 47% Сприяння розумінню та прийняттю роботодавцями потреб і можливостей осіб з інвалідністю;
- 41% Публічна інформаційна кампанія про важливість включення осіб з інвалідністю на ринок праці та законодавчі ініціативи, спрямовані на захист прав осіб з інвалідністю.

«Найголовніше - це публічна інформаційна кампанія про важливість включення осіб з інвалідністю на ринок праці»
Завідувач КНП "Тернопільська обласна дитяча клінічна лікарня"

«Максимальна просвітницька діяльність, що зменшить стигму та дискримінацію в соціумі по відношенню до людей з інвалідністю»
Керівник Громадської організації «РЕМО-Рада» м. Івано-Франківськ

«Сприяння людям з інвалідністю, наскільки це можливо, займати повноцінне місце в суспільстві, щоб вони могли власними силами забезпечувати собі достойний рівень життя»
Спеціаліст із соціальної роботи Моршинської Міської Ради, Львівська область

Також ключовими інформантами були надані додаткові коментарі щодо проблем та викликів, пов'язаних із працевлаштуванням осіб з інвалідністю:

«Дати змогу особам з інвалідністю після 18 років, які мають фізичні обмеження, та їхнім батькам, які переважно не працюють, бо доглядають за своїми дітьми, працювати разом на одному підприємстві.»
Завідувач КНП "Тернопільська обласна дитяча клінічна лікарня"

«Потреба робочих місць по місцю проживання, бо є проблемою добиратися в інші локації.»
Керівник Спілки інвалідів Моршина, Львівська область

«Потрібно приділяти увагу людям з інвалідністю, держава мала б більше приділяти уваги для організації робочого місця, доправлення людей з інвалідністю до роботи»
Керівник організації «Івано-Франківське міське товариство захисту дітей-інвалідів»

«Пропонуємо поновити програму в Карітас, щодо працевлаштування осіб з інвалідністю»
Керівник громадської організації «Слід», Івано-Франківська область

«Є потреба в супроводі осіб на роботі з ментальним порушенням»
Голова організації "ТМГОРДІ "ДИТИНА", м. Тернопіль

«Соціалізація осіб з інвалідністю. Сприйняття суспільства осіб з інвалідністю»
Начальник відділу управління праці та соціального захисту, Львівська область

«У зв'язку із ситуацією у країні (військовий стан та постійні обстріли даного регіону) спостерігається вивезення підприємцями виробництв, що значно скорочує робочі місця для всіх категорій населення»
Перший заступник міського голови Зміївської громади, Харківська область

«Проблеми є в самих здібностях і можливостях осіб з інвалідністю, бо більшість з них мають вади ментальні і не мають змоги самостійного обслуговування»
Заступник директора «Харківська спеціальна школа № 2»

ОПИТУВАННЯ ПОТЕНЦІЙНИХ РОБОТОДАВЦІВ

Опитування потенційних роботодавців є ключовим елементом дослідження, що дозволяє отримати всебічну картину ситуації на ринку праці, виявити проблеми та розробити ефективні стратегії для покращення працевлаштування осіб з інвалідністю.

Загально було опитано 9 представників бізнесу, з них:

- Івано-Франківська область, чотири ключових інформанти, які працюють в таких галузях, як торгівля, харчування та кондитерська промисловість;
- Львівська область, троє ключових інформантів, які працюють в таких галузях: виготовлення декоративних панелей на основі гіпсокартону, швейна промисловість та діяльність у сфері зв'язків із громадськістю;
- Тернопільська область, двоє ключових інформантів, які працюють у сфері торгівлі.

На питання **«Чи має ваша компанія політику щодо найму осіб з інвалідністю?»** четверо інформантів з Тернопільської та Львівської областей повідомили, що в їх компаніях є політика щодо найму осіб з інвалідністю. Трьом з респондентів з Івано-Франківської області було Важко відповісти на це питання та двоє інформантів з Івано-Франківської та Тернопільської областей відповіли «Ні», така політика в компанії відсутня.

На питання **«Які основні причини рішення того, що компанія не має політики щодо найму осіб з інвалідністю?»** були отримані відповіді: *«На даний момент немає кадрового дефіциту»*

В трьох організаціях в Івано-Франківській, Львівській та Тернопільській областях, які брали участь в опитуванні працюють особи з інвалідністю та питання щодо доступності робочого середовища для осіб з інвалідністю (наприклад, адаптовані робочі місця, доступність будівель тощо) в цих компаніях повністю або частково було вирішено і сторонньої допомоги у вирішенні питань доступності робочого середовища ці організації не потребують.

Із шести роботодавців, в компаніях яких ще не працюють особи з інвалідністю, четверо відповіли, що готові розглядати кандидатів з інвалідністю на вакансії в їхніх компаніях без обмежень. Один з інформантів, відповів, що вони готові розглядати даних кандидатів, проте з деякими обмеженнями, коментар: *«До обладнання не можу допустити, усе залежить від порушень людини»*

Та ще одному з респондентів було важко відповісти на питання, щодо готовності їхньої організації розглядати на вакансії кандидатів з інвалідністю.

На питання «**Чи бачите ви переваги найму осіб з інвалідністю для вашої компанії?**» були отримані наступні відповіді:

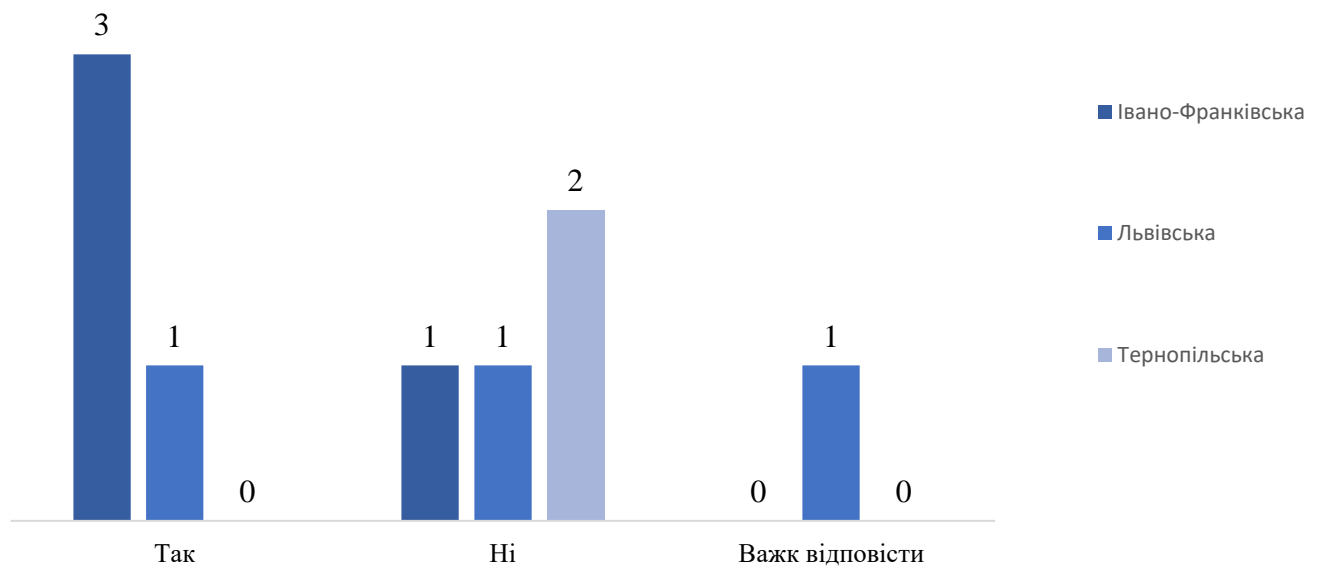
- «Важко відповісти» - Четверо респондентів;
- «Так» - Троє респондентів;
- «Ні» - Двоє з опитаних.

На питання «**Які переваги ви бачите у найму осіб з інвалідністю?**» були надані наступні коментарі:

- ✓ «В першу чергу довести рівність людей з інвалідністю з іншими людьми в соціумі»
- ✓ «Підтримка на законодавчому рівні»
- ✓ «Моральні та соціальні чинники»

Організації, які бачать перевагу найму осіб з інвалідністю для їхньої компанії, зазначили, що у підприємства є можливість забезпечити проведення навчання/перекваліфікацію. Та двоє з респондентів відповіли, що їхнім організаціям потрібно виділити додаткове фінансування на навчання/перекваліфікацію осіб з інвалідністю

Мал. 10. Чи відомо респондентам про підтримку від держави при працевлаштуванні людей з інвалідністю (N=9, у частоти)

Під час опитування від представників потенційних роботодавців були отримані наступні коментарі або пропозиції щодо найму осіб з інвалідністю:

«Наша компанія лояльно підходить до питання найму людей з інвалідністю. Враховує індивідуальні особливості та підтримує ініціативу працевлаштування»
 м. Івано-Франківськ

«Зауваження: залежить від людини, яка приходить на роботу, працівник повинен брати повну відповідальність за виконання роботи, на яку претендує»
 м. Коломия, Івано-Франківська область

«Готові прийняти людину з інвалідністю, при умові, що людина буде готова виконувати всі обов'язки та буде відповідально ставитись до роботи»
м. Коломия, Івано-Франківська область

«Я готовий підтримати будь які проекти ,які допоможуть залучати людей з інвалідністю на роботу, це дуже важливо та потрібно»
м. Коломия, Івано-Франківська область

«Готові працевлаштувати людей з інвалідністю на ручну працю»
м. Львів

Висновки

Дослідження показало, що особи з інвалідністю стикаються з численними викликами при працевлаштуванні. Хоча серед респондентів є люди з різними типами інвалідності та освітнім рівнем, більшість з них не мають досвіду роботи і лише небагато працевлаштовані. Більшість респондентів не зацікавлені у працевлаштуванні через різні причини, включаючи безпекову ситуацію та потребу в постійному догляді. Серед тих, хто зацікавлений у роботі, багато хто стикається з перешкодами, такими як соціальні бар'єри та недостатня доступність інформації про вакансії. Водночас, значна частина респондентів виявляє потребу в додатковому навчанні та підтримці на робочому місці.

Хоча є певні програми та ініціативи, спрямовані на підтримку працевлаштування цієї групи населення, обізнаність про них серед громад та організацій обмежена. Настрої роботодавців щодо наймання осіб з інвалідністю варіюються від нейтральних до позитивних, однак є також певна частка негативних настроїв. Основними бар'єрами є брак підтримки від уряду та організацій, недостатня доступність інфраструктури та обладнання, а також нестача необхідних навичок у самих осіб з інвалідністю.

Рекомендації

1. **Покращення обізнаності:** Збільшити обізнаність про існуючі програми та ініціативи, спрямовані на працевлаштування осіб з інвалідністю, серед громад, роботодавців та самих осіб з інвалідністю.
2. **Соціальна підтримка та адаптація:** Забезпечити соціальну підтримку та створити дружню до осіб з інвалідністю робочу атмосферу, включаючи адаптацію робочих місць з урахуванням потреб осіб з інвалідністю.
3. **Навчання та розвиток навичок:** Розробка та впровадження програм професійного навчання та розвитку навичок, підвищить конкурентоспроможність осіб з інвалідністю на ринку праці.
4. **Інфраструктурні зміни:** Поліпшення доступності інфраструктури та транспорту, щоб особи з інвалідністю могли легко дістатися до місця роботи.
5. **Інформаційні кампанії:** Проведення інформаційних кампаній для підвищення суспільної обізнаності про важливість інтеграції осіб з інвалідністю у трудові колективи та для подолання стигми та дискримінації.